

tmmob

TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ

**TMMOB
VE
MESLEKİ DENETİM**

GİRİŞ

- 1- TMMOB Yasası'nda Birliğin Amaçları
- 2- TMMOB'nin Temel İlkeleri ve Çalışma Anlayışı
- 3- TMMOB Mesleki Denetim Uygulamaları Tarihçesi
- 4- Mesleki Denetim Nedir?
- 5- Neden Mesleki Denetim?
- 6- İdare Meslek Odası Kavramlarının Anayasal Tanımı ve İlişkisi
- 7- Mesleki Denetime Neden Karşı Çıkmaktadır?
- 8- Sermaye- Bakanlık -YÖK Kıskaçında Mesleğin Geldiği Nokta
- 9- Mesleki Denetim Uygulamasının Yasaklanması Karşısında Doğacak Kamu Zararları Nelerdir? Kimlerin Hakkı İhlal Edilmektedir?

GİRİŞ

644 ve 648 sayılı Kanun Hükmünde Kararnemelerle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın kurulması ve o günden bugüne çıkartılan torba kanunlarda yer verilen, İmar ve Yapı Denetim Kanunlarındaki değişiklikler ile bu kanunların ikincil mevzuatında yapılan düzenlemelerle, sistematik bir biçimde başta TMMOB olmak üzere meslek odaları hedef alınarak, yetkilerinin budanması, üye ile bağlarının kopartılması, TMMOB ve bağlı odalarının etkisizleştirilmesinin hedeflendiği görölmektedir.

Yapılan bu düzenlemeler ile paralel olarak sistematik bir dezenformasyon süreci işletilmekte, üye–oda ilişkisini kesmenin yolu olarak görölen mesleki denetim uygulaması bilinçli bir şekilde “vize–onay” şeklinde adlandırılarak kullanılmakta; bu kavram üzerinden siyasi bir söylem geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Bugün ölkemizde, neoliberal yaklaşımlar ile şekillenen, egemen olan sermaye birikim politikaları, 2B ile kamu arazileri ve kentsel dönüşüm süreçleri, tüm ölkə sathının imara açılması gibi rant temelli politikalar mühendislik, mimarlık, şehir plancılığı hizmetlerini doğrudan olumsuz olarak etkilemektedir. Mesleki düzlemde bilim, teknoloji, Ar-Ge, inovasyon, sanayi, enerji, çevre ve kentleşme politikalarının dinamik gücü olması gereken mühendis, mimar, şehir plancıları AKP iktidarı tarafından ikinci plana itilmiş, bazı alanlarda yetkiler uluslararası sermaye kuruluşlarına devredilmiş, bazı alanlar ise neredeyse ortadan kaldırılmıştır. Ar-Ge faaliyetleri ile mühendislik arasındaki bağ unutulmuş; mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı hizmetlerinin ana sektörleri kamusal fayda anlayışından çıkarılıp serbestleştirme, özelleştirme, ticarileştirmenin arpalıkları haline getirilmiş; kentler ranta göre şekillendirilmiş ve plansızlık egemen kılınmıştır. Bu süreçte meslek odalarının meslek disiplinleri ile kamusal hizmet ve kamusal mesleki denetim esaslı örgütlülüklerinin şekli yapılaraya dönüştürölerek etkisiz hale getirilmesi amaçlanmaktadır.

Mühendislik, mimarlık, şehir plancılığının gerektirdiği mesleki denetim ve bilimsel–teknik kriterler, insanca barınma hakkı ve deprem gerçeğinin gerektirdiği yapı denetimi uygulamalarında; tarım, orman, su, mera, kıyılar vb doğal kaynaklarımızın, kentlerin yönetiminde; enerji, gıda ve çevreye ilişkin politika ve stratejilerin belirlenmesi ve uygulanmasında devre dışı bırakılarak itibarsızlaştırılmak istenmektedir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından taslak metinleri hazırlanan ve görüş alınmak için odalarımıza gönderilen Yapı Denetimi Hakkında Kanun tasarısı ile yasalaşan İmar Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun incelendiğinde, meslek mensuplarının serbest ve bağımsız mesleki faaliyet yürütmeleri koşullarının ortadan kaldırılmak istendiği görülmektedir. Yeni kanun düzenlemeleri ile mevcut yapı denetim şirketlerinin yerine **teknik müşavirlik kuruluşu** adı altında şirketlerin kurulması öngörülmekte ve bu şirketlere halen (Serbest Mühendislik, Mimarlık ve Müşavirlik) SMM üyelerimizin yaptıkları tüm serbest mühendislik hizmetlerini yapabileme yetkisi tanınmaktadır.

Kentsel dönüşüm adı altında yoğun yıkım ve yapılaşma faaliyetlerinin önü açılmıştır. Odaların yetki belgelerinin geçersiz kılınması gibi TMMOB ve odalarına yönelik saldırılar ile yabancı sermaye şirketlerinin önünü açan açıklamalar ve düzenlemeler, bu büyük rant yaratımının küresel hedefleri olduğunu göstermektedir. Bu yoğun yapılaşma faaliyetlerinin yerli-yabancı sermaye şirketleri tarafından üstlenilmesi amaçlanmaktadır. **Böylece mevcut SMM belgeli meslek mensupları, kendi ülkesindeki yapılaşma sürecinin dışına itilecektir.** Bu nedenle çeşitli ülkelerin sermaye gruplarının ülkemize getirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Yapılaşma amacıyla ülkemize gelecek olan bu sermayenin, kendi mühendislik kadrolarıyla birlikte geleceği ve bu yapılaşma sürecinden ülkemiz mimar ve mühendislerine pay düşmeyeceği açıktır. Böyle bir sürecin en önemli sorunlarından biri ise yabancı mimarlık ve mühendislik bürolarının ülkemizde kalıcı olarak faaliyet gösterecek olmalarıdır. Dolayısıyla daha şimdiden sermaye şirketleri eliyle mühendislik faaliyetleri yürütmenin önü açılmakta, sektör yerli-yabancı sermaye kuruluşlarına açılmak istenmektedir. Kentsel dönüşüm sürecinin on yıllarca sürmesinin planlanması karşısında, mühendislik ve mimarlık faaliyetlerinin bu sermaye şirketleri üzerinden yapılması kural haline gelecek, kendi adına ya da küçük sermayelerle kurulan şirketlerle gerçekleştirilen faaliyetler sona erecektir.

SMM ve Büro Tescil (BT) belgeleri ile mesleki denetim, mühendislik, mimarlık ve şehir plancılarının güvencesidir. Odalarımız tarafından yürürlüğe konulan yönetmeliklerle getirilen SMM ve BT belgesi düzenlenmesi, bu belgelerin her yıl yenilenmesi ile mesleki denetim uygulaması, bir yandan kamu yararı ilkesi gereği yapılaşma süreçlerinin denetimini içerirken, diğer yandan mühendislik

hizmetlerinin serbest meslek olarak yürütülmesinin tek güvencesini oluşturmaktadır. Odalarımızın bu uygulamalarının ortadan kaldırılması, yukarıda belirttiğimiz sermaye şirketleri oluşumunun önünü açacak; meslektaşlarımız bu şirketlerde ücretli çalışan işçiler haline gelecektir.

Bu noktada TMMOB ve bağlı odaların mesleki denetim uygulamalarının ne olduğu, niçin gerekli olduğu konularında meslek mensuplarının ve kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi gerekmektedir. Mesleki denetimin anlaşılabilmesi için de Anayasa'nın kamu idarelerini tanımlayan başlığı altında bulunan 135. maddesine göre, 6235 sayılı Kanunla kurulan ve kamu kurumu niteliğinde meslek odası tüzel kişiliği bulunan Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin amaçları, temel ilkeleri ve çalışma anlayışını hatırlamakta fayda bulunmaktadır.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) 7303 sayılı Yasa, 66 ve 85 sayılı Kanun Hükmünde Kararnemelerle değişik 6235 sayılı Yasa'yla 1954 yılında kurulmuştur. TMMOB tüzel kişiliğe sahip, Anayasa'nın 135. Maddesinde belirtilen kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Kuruluşunda 10 Odası ve yaklaşık olarak 8.000 üyesi bulunan TMMOB'nin, 2012 Aralık itibari ile oda sayısı 24, üye sayısı ise 400.000'in üzerinde olup; TMMOB'ye bağlı odalara 90 kadar mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı disiplininin mezun olan mühendis, mimar ve şehir plancıları üyedir.

1- TMMOB YASASI'NDA BİRLİĞİN AMAÇLARI

Günün gerek ve koşullarına ve mevcut olanaklara göre, yasa ve tüzük hükümleri içinde kalmak üzere, mühendis ve mimarları meslek kollarına ayırmak, meslek ve çalışma konuları aynı ya da birbirine yakın bulunan mühendis ve mimarlık grubu için Odalar kurmak.

- Mühendislik ve mimarlık mesleği mensuplarının ortak gereksinmelerini karşılamak, mesleki etkinlikleri kolaylaştırmak, mesleğin genel yararlarına uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere, meslek disiplini ve ahlakını korumak; kamunun ve ülkenin çıkarlarının korunmasında, yurdun doğal kaynaklarının bulunmasında, korunmasında ve işletilmesinde, çevre ve tarihi değerlerin ve kültürel mirasın korunmasında, tarımsal ve sınai üretimin artırılmasında, ülkenin sanatsal ve teknik kalkınmasında gerekli gördüğü tüm girişim ve etkinliklerde bulunmak.

- Meslek ve çıkarları ile ilgili işlerde, resmi makamlar ve öteki kuruluşlar ile işbirliği yaparak gerekli yardımlarda ve önerilerde bulunmak, meslekle ilgili bütün mevzuatı, normları, bilimsel şartnameler, tip sözleşmeler ve bunlar gibi bütün bilimsel evrakı incelemek ve bunların değiştirilmesi, geliştirilmesi, ya da yeniden konulması yolunda önerilerde bulunmak.

şeklinde belirtilmiştir.

Dünya Mühendislik Birlikleri Federasyonu'nun (WFEO) üyesi olan TMMOB, mesleki, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda ülkemizdeki mühendisleri ve mimarları temsil etmek, onların hak ve çıkarlarını halkımızın çıkarları temelinde korumak ve geliştirmek, mesleki, sosyal ve kültürel gelişmelerini sağlamak ve mesleki birikimlerini toplum yararına kullanmalarının zeminini yaratmak; bu amaçla mesleki alanlarıyla ilgili gelişmelerin ve politikaların sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel boyutlarını derinlemesine kavramak, yorumlamak ve toplumu bilgilendirmek; bu politikaların toplum yararına düzenlenmesi için öneriler geliştirmek ve bunların yaşama geçirilmesi için mücadele etmek ve bunların gereği olarak en genel anlamda bağımsız ve demokratik bir Türkiye'nin yaratılması yönündeki çalışmalarını bütünsel bir anlayışla ve etkinleştirerek sürdürmek kararlılığı ile çalışmalarını sürdürmektedir.

2-TMMOB'NİN TEMEL İLKELERİ VE ÇALIŞMA ANLAYIŞI

Temel İlkeler

TMMOB ve bağlı Odaları;

- Mesleki demokratik kitle örgütüdür.
- Demokrat ve yurtsever karakterdedir.
- Emekten ve halktan yanadır.
- Anti-emperyalisttir, Yeni Dünya Düzeni teorilerinin, ırkçılığın ve gericiliğin karşısındadır.
- Siyasetin dar anlamını aşar, yaşamın her olayını siyasetle ilişkili görür.
- Barıştan yanadır.
- İnsan hakları ihlallerine karşıdır, insanlık onurunun korunmasından yanadır.
- Örgütsel bağımsızlığını her koşulda korur, gücünü sadece üyesinden ve bilimsel çalışmalardan alır.

- Meslek ve meslektaş sorunlarının, ülkenin ve halkın sorunlarından ayrılamayacağını kabul eder.
- Politikanın oluşturulmasında ve uygulanmasında demokratik merkezîyetçi yöntemleri uygular.
- Karar alma süreçlerinde demokratik ve katılımcıdır.
- Bağlı Odaları ile birlikte mühendis, mimar ve şehir plancılarının meslek alanlarını düzenler, üyesinin ve halkın çıkarlarını korur.
- Sanayileşme ve demokratikleşme alanlarında durum tespitleri yapar, politikalar ve çözüm önerileri üretir. Ülkenin demokratikleşmesi için çaba sarf eder.
- Kamuoyu oluşturmaya yönelik çalışmalar içinde tartışmasız yer alır.
- Demokratik Kitle Örgütleri ve sivil toplum örgütleri ile ilkeli ve demokratik işbirliği içerisinde.

Çalışma Anlayışı

TMMOB ve bağlı Odaları;

Toplumdan soyutlanmış seçkin mühendis ve mimarların örgütü değil, aksine toplumun içinde yer alan, onun bir parçası olarak toplumla etkileşim içinde bulunan,

Temsili demokrasi alanının daraltılması ve biçimsel uygulamalar yerine, birlikte düşünme, birlikte üretme ve birlikte yönetme mekanizmalarını güçlendirici çabalara yönelen,

Rant gruplarının otoriter, sınamamayan, hesap vermeyen yönetimlerin aksine, örgüt içi demokrasisi güçlendirilmiş, seçim dışında da katılım mekanizmalarını yaşama geçiren,

Profesyonellerin ve uzmanların örgütü anlayışını reddeden; aksine kitle örgütü niteliği ile organlarına dayalı çalışmayı yürüten,

Siyaset dışı kalma anlayışlarının tam tersine; her koşulda ve her zaman siyaset yapan, siyasetin dar tanımını aşan anlayışları yapıya egemen kılan,

Üye ile ilişkilerini, devlet ve egemen kesimlerle olan ilişkilerinin önüne koyan, resmi otorite ile her türlü diyaloga ve işbirliğine açık ama işbirlikçi yaklaşımların dışında kalan,

Örgüt işlevinin deforme edilmesi anlamındaki hizmet üretimini reddeden, aksine üyelerinin hizmetlerinin niteliğini yükseltecek düzenlemeler yapan, norm ve standartları oluşturan ve bunların gelişimine hizmet edecek şekilde denetleyen,

Egemen kesim ve egemen kesim söylemleri ile ters düşmeme anlayışlarını reddeden; aksine, üyesinin söz ve kararlarda yetki sahibi olmasını sağlayan,

Kamu hiyerarşisi içinde yer edinme ve örgüt etkinliklerini buna bağlama anlayışlarının yerine, örgütün kamuoyu önünde saygın yerini korumayı ve geliştirmeyi hedefleyen, örgüt etkinliklerini kendi iç dinamikleri ve kendi kararları ile belirleyen,

Meslek örgütü kavramını, demokratik kitle örgütü özelliğinin önüne çıkartarak, meslekçi eğilimleri güçlendiren anlayışların aksine, mesleki-demokratik kitle örgütü anlayışlarını yaşama geçiren,

Her türlü yapılanma ve örgütlerle olan ilişkisinde, anlamsız hiyerarşik eşitlik anlayışları yerine, ilişkilerinde bu yapıların toplum içindeki işlevselliklerini ölçü olarak alan,

Hiçbir üyesinin sorununu dışlamayan, ancak üyesinin büyük çoğunluğunu oluşturan ücretli çalışan mühendis ve mimarların konuları gereği, ücretli çalışan kesimlerle ve onların örgütleri ile ilişkilerini güçlü hale getiren,

Örgütün uluslararası ilişkilerini güçlendiren,

Dünyayı, ülkeyi ve yaşamı tanıyan, anlayan ve ona göre politikalar üretmek için yaşama geçiren, bir çalışma anlayışı içerisindedir.

TMMOB ve bağlı odaların mesleki denetim uygulamaları da bu ilkeler ve çalışma anlayışına sıkı sıkıya bağlı olarak uzunca bir süredir devam etmektedir.

3- TMMOB MESLEKİ DENETİM UYGULAMALARI TARİHÇESİ

Başlangıçta Elektrik Mühendisleri Odası, İnşaat Mühendisleri Odası, Makina Mühendisleri Odası ve Mimarlar Odası tarafından yaygın ve etkin bir biçimde uygulanan Ortak Mesleki Denetim Uygulaması (OMDU) ile *“kamu yararı açısından, mühendislik ve mimarlık meslek dallarının gelişmesi, nitelikli hizmet elde edilmesi, meslek mensuplarının hak ve yetkilerinin korunması, haksız rekabetin önlenmesi ve meslektaşlar arasında dayanışmanın, bilgi ve deney iletişiminin sağlanması”*

amaçlanmıştır. 11.06.1974 tarihli OMDU Yönetmeliği ile belirlenen kurallara uygun olarak etkin bir biçimde uygulanan OMDU; 24 Temmuz 1981 tarih, 17410 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan TMMOB Asgari Ücret ve Çizim Standartları Tespit Komisyonu ve Kontrol Bürolarının Kurulmasına İlişkin Yönetmelik’in yürürlüğe girmesiyle sonlanmıştır.

Bu yönetmelikle de OMDU Yönetmeliği’ne benzer biçimde “*kamu yararı açısından, mühendislik ve mimarlık meslek dallarının gelişmesi, nitelikli hizmet elde edilmesi, meslek mensuplarının hak ve yetkilerinin korunması, haksız rekabetin önlenmesi ve meslektaşlar arasında dayanışmanın, bilgi ve deney iletişiminin sağlanması*” amacı ön planda olup bağlı odalara bu yönetmeliğe uygun tedbirleri alma görevi verilmiştir.

TMMOB mesleki denetim uygulamaları o günden bugüne güncel koşullara ve gereksinimlere göre mesleki denetime ilişkin bir dizi yönetmelik düzenlemesiyle sürdürülmeye devam etmektedir.

Bu düzenlemelere bakacak olursak;

- Ortak Mesleki Denetim Uygulaması Yönetmeliği (OMDU - 11.06.1974)

Yönetmeliğin Amacı: Kamu yararı açısından, mühendislik ve mimarlık meslek dallarının gelişmesi, nitelikli hizmet elde edilmesi, meslek mensuplarının hak ve yetkilerinin korunması, haksız rekabetin önlenmesi ve meslektaşlar arasında dayanışmanın, bilgi ve deney iletişiminin sağlanması.

- TMMOB Asgari Ücret ve Çizim Standartları Tespit Komisyonu ve Kontrol Bürolarının Kurulmasına İlişkin Yönetmelik (24 Temmuz 1981 tarih, 17410 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.)

Yönetmeliğin Amacı: Kamu yararı açısından, mühendislik ve mimarlık meslek dallarının gelişmesi, nitelikli hizmet elde edilmesi, meslek mensuplarının hak ve yetkilerinin korunması, haksız rekabetin önlenmesi ve meslektaşlar arasında dayanışmanın, bilgi ve deney iletişiminin sağlanması.

- TMMOB Serbest Müşavirlik Mühendislik ve Mimarlık Hizmetleri ve Büro Tescil Belgesi Yönetmeliği (TMMOB Yönetim Kurulu’nun 25 Nisan 1989 tarih ve 102 no’lu kararı ile yürürlüğe girmiştir.)

Yönetmeliğin Amacı: Serbest mühendislik, mimarlık ve müşavirlik hizmetleri üreten kişi ve kuruluşların mesleki etkinliklerinin TMMOB’ye bağlı meslek odaları tarafından denetlenmesiyle, mühendislik ve mimarlık

hizmetlerinin mesleki esaslar, ülke ve meslektaş yararları yönünde gelişmesini sağlamak, üretilen hizmetlerin meslek odaları standartları, tüzük ve yönetmelikleri ile ülkemizde geçerli diğer standartlara, yönetmeliklere ve esaslara uygunluğunu sağlamak, TMMOB tarafından belirlenen mühendislik ve mimarlık hizmetleri asgari ücretlerinin uygulanmasıyla meslektaşlar arasında haksız rekabeti önlemek, serbest mühendislik, mimarlık ve müşavirlik hizmeti veren kişi ve kuruluşların mesleki denetim, kapasite ve yeterlik açısından değerlendirilmelerine esas olan kayıtların tutulmasını sağlamak.

- TMMOB Serbest Mühendislik ve Mimarlık Hizmetleri Asgari Ücret Yönetmeliği (22 Nisan 1990 tarih ve 20500 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.)

Yönetmeliğin Amacı: Bu yönetmelik, 7303 sayılı Kanun 66 Sayılı KHK ve 85 Sayılı KHK ile bazı maddeleri değiştirilen 6235 sayılı TMMOB Kanunu, 3065 sayılı KDV Kanunu gereği yapılacak mühendislik mimarlık hizmetlerinin, ülkenin, mesleğin ve tekniğin gereklerine uygun bir şekilde tanımını, uygulanmasını, koordinasyonunu ve gelişimini temin ve ülke çapında uygulanacak ücretlerdeki asgari miktarları tespit etmek ve denetimini sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

- TMMOB Mimarlık-Mühendislik Hizmetleri ve Asgari Ücret-Asgari Çizim ve Düzenleme Esasları Yönetmeliği (23 Şubat 2005 tarihli ve 25736 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 25-28 Mayıs 2006 tarihinde yapılan 39. Olağan Genel Kurul’da yapılan değişiklikler, 01 Temmuz 2006 tarihli ve 26215 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.)

Yönetmeliğin Amacı: Bu Yönetmelik, her türlü yapı ve tesis üretimi ve bu alandaki her türlü mimarlık ve mühendislik hizmetlerinin, ülkenin, mesleğin ve tekniğin ihtiyaç ve menfaatlerine uygun bir şekilde tanımını, uygulanmasını, koordinasyonunu ve gelişimini temin ve ülke çapında denetiminin sağlanması amacı ile hazırlanmıştır.

Görüleceği üzere TMMOB tarafından mesleki denetim uygulamasına yönelik tüm yönetmelik düzenlemeleriyle, öncelikle toplum ve ülke çıkarları ön plana çıkartılmış; meslekçi yaklaşımlar bir kenara bırakılmıştır. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği’ne bağlı odalar da mesleki denetim alanındaki uygulamalarını bu yönetmelikler çerçevesinde hazırladıkları yönetmelikleriyle sürdürmeye devam etmişlerdir.

Yıllardır üzerinde tartışmalar süren ve OMDU Yönetmeliği'nden de önce 1961 yılından bu yana başta Ankara, İstanbul ve İzmir belediyeleri olmak üzere çeşitli belediyelerce aranan, Oda mesleki denetim uygulaması, öncelikle “sağlıksız proje üretimini engellemek”, “yapım sürecinde fenni mesuliyet mekanizmasını disipline etmek” ve “toplum yararına bir yapı üretim sürecini projelendirme aşamasından başlayarak kurgulayabilmek” amacıyla başlatılmıştır.

Bu yeni ve çağdaş uygulama kısa zaman içinde tepkiler almış, özellikle meslekten olmayan yetkisiz kişilerce hazırlanmış “plan”ların, niteliksiz tasarım ve çizimlerin egemen olduğu yapı sektöründe, bu yeni gelişme “şiddetli tepkilerle” karşılanmış ve 5.3.1973 tarihinde dönemin İmar ve İskân Bakanı Turgut TOKER tarafından imzalanan 60 sayılı Genelge ile “...vize uygulamasının kaldırılması -Bakanlıkça; gerekli görülmüştür-...” denilerek mesleki denetim uygulaması engellemelerle karşılanmıştır.

- Bu genelgeye gelen “olumlu tepkiler”e örnek olarak, İstanbul Anadolu Yakası İnşaatçılar Derneği'nin 23.6.1973 gün ve 1973/457 sayılı yazısında;

“... 13 Kasım 1972 tarihinde uygulanmak üzere aniden ortaya atılan İdare Heyetimizi uzun zamandan beri meşgul edip yoran mimar ve mühendis odalarının ortak belge düzenine karşı çalışmalarımız müspet bir şekilde sona ermiş bulunmaktadır...” denilmektedir.

- 79 no'lu Genelge ile mesleki denetimi yasaklayan Bakan Nurettin OK döneminde TMMOB'ye gönderilen 9.11.1976 gün ve 017516 sayılı bir yazı ile “Kıyılar Yönetmeliğine” aykırı uygulamalar konusunda Mimarlar Odası'nın müdahalesi istenmiştir.

- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca 19.9.1972 gün ve 14311 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren “Yakıt Tüketiminde Ekonomi Sağlanması ve Şehirlerde Isıtma Tesislerinin Sebep Olduğu Hava Kirliliğinin Azaltılmasına Dair Yönetmeliğin 3 ve 4. maddelerinde belediyelere onanmak üzere verilecek inşaat projelerinin ilgili mühendis ve mimar odalarının vizesinden geçmesi zorunluluğu getirilmiş, ancak yine aynı Bakanlıkça 3.11.1977 yılında yürürlüğe giren “Isıtma ve Buhar Tesislerinin Yakıt Tüketiminde Ekonomi Sağlanması ve Hava Kirliliğinin Azaltılması Yönetmeliği” ile bu zorunluluk kaldırılmıştır.

Bu konuda yapılacak bir irdeleme sonucunda Şu çıkmaktadır; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca 5 yıl “vize uygulaması” sürdürülürken, Bayındırlık ve İŐkân Bakanlığı Genelgeleri ile aynı “vize uygulaması” kaldırılmıştır.

- 1980 sonrasında, meslek odalarının yapılan mesleki denetim uygulaması baŐlatıldıđında, benzer tartışmalar yeniden hareketlenmiŐtir.
- 3.11.1980 tarihinde İmar ve İŐkan Bakanlığı tarafından yayınlanan 109 sayılı Genelge ile, 79 sayılı Genelgeye uyulması istenmiŐ, 19.4.1984 tarihinde Belediye Teknik Hizmetler Genel Müdürlüğü’nün Ankara Belediyesi’ne verdiği 4756 sayılı yanıtında “...Konu, ilgili mevzuat dahilinde incelenmiŐ olup, serbest mimarlık ve Şehircilik Bürolarının Tanımı. Tescili ve İŞ Dağıtım Düzeni Yönetmeliği ile bürolar ve bürolarda çalışan üyeler hakkında bürolarının odaca denetiminin sağlanması amaçlanmıştır,

Yukarıda açıklanan mesleki denetim uygulamasında belediyece yapılması gereken işlem, serbest bürolarca onaylanmak üzere belediyeye getirilen projelerin incelenmesi sırasında serbest büroların oda kaydının yenilenip yenilenmediği hususunun aranması olmalıdır.

Bu nedenle TMMOB’nin ilgili meslek odasına kaydı yenilenmeyen serbest büroların projelerinin belediyece kabul edilmemesi gerekir...” denmektedir.

- Bayındırlık ve İŐkan Bakanı Cengiz ALTINKAYA imzası ile, 5.7.1989 gün ve 14908 sayılı Genelge yayınlanmış ve “...mimari proje, hesap ve resimler gibi mesleki ürün ve çalışmalar üzerinde, belediyelerin, meslek odalarının vizesi zorunluluğunu koymaları mümkün değildir...” denmiŐtir.
- Bu genelge üzerinden bir ay geçtikten sonra, yine aynı Bakan imzası ile, 11.8.1989 gün ve 17568 sayılı bir genelge yayınlanmış, bu genelgede, “...Mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin mesleki açıdan gelişmesini, üretilen hizmetlerin ilgili mevzuat ile mesleki ve teknik standartlara uygunluğunu sağlamak üzere, Valilik veya belediye veya proje müellifi veya mal sahibince, meslek odalarından görüş istenebilir...” denilmektedir.
- Bir baŐvuru üzerine, Bakanlık 6.8.1990 tarihinde Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Ankara Valiliği’ne hitaben yazdığı yanıtla, “...mimari proje, hesap ve resimler gibi mesleki ürün ve çalışmalar üzerinde Belediyelerin, meslek odalarının vizesi zorunluluğunu aramamaları gerekir. Ancak, iŐiŐari nitelikte olmak ve herhangi bir ücret alınmamak suretiyle meslek odalarının teknik rapor ve görüş bildirmeleri mümkündür...” demiŐ, ancak anlaşılacağı

gibi, mesleki denetim uygulamasını ODA-ÜYE ilişkisi yerine, yine, BELEDİYE-ODA ilişkisi olarak ele almıştır.

• Bayındırlık ve İskân Bakanı Nizamettin ÖRÜÇ, 4.9.1991 gün ve 614 sayılı yazı ile “...meslek odalarının meslek mensuplarının mesleki ürün ve çalışmalarını vize etmeleri ve karşılığında yönetmeliğe dayalı vize bedeli almaları mümkün değildir... Anayasaya, Kanuna ve hukuka aykırı olan uygulamaya derhal son verilmesi için gereğinin yapılmasını, neticeden bilgi verilmesini, hilafta halinde tüm ilgililer için yasal girişimlerin en kısa sürede yapılacağından bilgi edinilmesini...” istemiş, ancak bu yazıya yanıt almadan, dönemin hükümeti değişmiştir.

• Yeni hükümetin Bayındırlık ve İskan Bakanı Onur KUMBARACIBAŞI, yukarıda belirtilen yazı konusunda hukuk müşavirliğinden görüş istemiş ve Bakanlık Hukuk Müşavirliği 23.1.1992 gün ve 99-4/0132 sayılı yazısı ile, “...uygulamanın başlanıldığı tarih itibarıyla altmış günlük dava açma süresi geçmiş bulunduğundan...” dava açılmayacağını bildirmiştir.

• 1994 Yerel Seçimleri ile yönetime gelen yeni belediye başkanları, bu tartışmanın yeni bir noktaya sıçramasına da aracı olmuşlardır.

• Ankara Büyükşehir Belediyesi Meclisi 6.6.1994 tarih ve 207 sayılı Kararı ile Ankara Büyükşehir ve metropol ilçe belediyeleri ile Mimarlar, İnşaat Mühendisleri, Elektrik Mühendisleri ve Ziraat Mühendisleri Odaları arasında imzalanan protokoller gereğince süren mesleki denetim uygulaması işlemi kaldırılmış, bu karar 17.6.1994 tarihinde belediyelere tebliğ edilmiştir. Bunun üzerine Çankaya Belediyesi 2. İdare Mahkemesi’ne kararın iptali istemi ile dava açmıştır.

• Bu gelişmeler üzerine, Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi konuyu 24.11.1994 günü yeniden görüşmüş ve 509 sayılı Kararı ile “...Büyükşehir Belediye Meclisince yeni bir karar alınmasını ve farklı uygulama devam ettiği takdirde, farklı uygulama yapan Belediyeler ile ilgili olarak Büyükşehir Belediye Başkanlığınca devamlı denetimler yapılmasını ve vizenin devam ettiği tespit edildiği takdirde ilgili Belediye Başkanı için gerekli kanuni işlemlerin yapılmasını ve ilgili yerlere görevi kullanmasından dolayı suç duyurusunda bulunmasını...” kabul etmiştir.

Bu Meclis kararına üzerine, Ankara Büyükşehir Belediyesi İmar Dairesi Başkanlığı 22.12.1994 günlü genel dağıtım yazısı ile kararı, ilçe belediyelerine duyurmuştur. Ayrıca Ankara Büyükşehir Belediyesince

başlatılan bu tek taraflı tavır, diğer illere de yansımış ve Van Belediyesince de benzer adımlar atılmıştır.

- Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı'nın ilçe belediye başkanları aleyhine yaptığı suç duyuruları sonuçsuz kalsa da, mesleki denetim uygulama protokolünden beklenen amaç da gerçekleşmemiştir. 1994 tarihinden bu yana Ankara Büyükşehir Belediyesi, meslek odalarına karşı tavır almış, mesleki denetim uygulaması bir yana, hiçbir konuda meslek odalarının bilgisine başvurmamış, yapılan eleştirileri şiddetle reddetmiştir.

- 4708 Sayılı Yasa'nın 2. maddesinin 2/a bendinde, *"Proje müelliflerince hazırlanan, yapının inşa edileceği arsa veya arazinin zemin ve temel raporları ile uygulama projelerini ilgili mevzuata göre incelemek, proje müelliflerince hazırlanarak doğrudan kendilerine teslim edilen uygulama projesi ve hesaplarını kontrol ederek, ilgili idareler dışında başka bir kurum veya kuruluşun vize veya onayına tabi tutulmadan, ilgili idareye uygunluk görüşünü bildirmek."* biçimindeki hükümle mesleki denetim yasaklanmaya çalışılmıştır.

- 3 Nisan 2012 tarih, 28253 sayılı Resmi Gazete ile 14 Nisan 2012 tarih, 28264 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği ve Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliğinde yapılan değişikliklerle yapı ruhsatı başvurusu aşamasında müelliflerden istenen "sicil durum belgesi"nin kaldırılmasıyla bir yandan mesleki denetim önlenmeye çalışılırken, diğer yandan yetkisiz ve daha önemlisi sahte mimar ve mühendislerin önü açılmıştır.

- 12.7.2013 tarihli, 6495 sayılı Torba Kanununun 73. Maddesiyle, 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 8'nci maddesine eklenen (ı) bendiyle *"Harita, plan, etüt ve projeler; idare ve ilgili kanunlarında açıkça belirtilen yetkili kuruluşlar dışında meslek odaları dahil başka bir kurum veya kuruluşun vize veya onayına tabi tutulamaz, tutulması istenemez. Vize veya onay yaptırılmaması ve benzeri nedenlerle müellifler veya bunlara ait kuruluşların büro tescilleri iptal edilemez veya yenilenmesi hiçbir şekilde geciktirilemez. Müelliflerden bu hükmü ortadan kaldıracak şekilde taahhütname talep edilemez."* denilerek mesleki denetim uygulaması bir kez daha hedefe alınmıştır.

- 8.9.2013 tarih, 28759 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelikle, yönetmeliğin 57'nci maddesinde değişikliğe gidilmiş ve "Etüt ve projeler;

idare ve ilgili kanunlarında açıkça belirtilen yetkili kuruluşlar dışında meslek odaları dahil başka bir kurum veya kuruluşun vize veya onayına tabi tutulamaz, tutulması istenemez. Vize veya onay yaptırılmaması ve benzeri nedenlerle müellifler veya bunlara ait kuruluşların büro tescilleri iptal edilemez veya yenilenmesi hiçbir şekilde geciktirilemez. Müelliflerden bu hükmü ortadan kaldıracak şekilde taahhütname talep edilemez...” denilerek İmar Yasası’nda yapılan değişiklik paralelinde, yönetmelikle de mesleki denetim kaldırılmaya çalışılmıştır.

• 1 Haziran 2013 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği’nin 58’nci maddesindeki değişiklik sonucunda, fenni mesullerin sicillerinin tutulması görevi meslek odalarının elinden alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı taşra teşkilatına devredilmek suretiyle, mesleki denetimin yok edilmesi amaçlanmıştır.

TMMOB ve bağlı odaları tarafından, yaklaşık 50 yıldır ülke ve toplum çıkarları ön planda tutularak kesintisiz bir biçimde sürdürülen, kaldırılması durumunda kamu yararının açık zararlar göreceği; sürdürülmesinden ise sadece “rant odaklı” yaklaşımları benimseyen belli kesimlerin engelleneceği mesleki denetim nedir?

4-MESLEKİ DENETİM NEDİR?

Anayasa’nın 135.maddesinde Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları şöyle tanımlamaktadır:”...*Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları, belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halkla ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişiliklerdir...*”

Gerek Anayasa’nın 135. maddesi, gerekse 6235 sayılı TMMOB Kanunu’nda; “...Mesleğin ve meslek mensuplarının **kamu yararı** doğrultusunda gelişimi, birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerinde dürüstlüğün ve güvenin hakim kılınması v.b...” amaçlar doğrultusunda; “mesleğin doğru uygulanmasının sağlanması, mimarlık/mühendislik meslek alanlarındaki hizmetlerde, kamunun can ve mal güvenliğinin sağlanması ve korunmasına yönelik denetim ve gözetimlerde bulunulması, hizmetin mimar/mühendis tarafından yapılıp yapılmadığının denetlenmesi, haksız rekabetin önlenmesi...”

gibi konularda TMMOB ve bağılı odalarına görev ve yetki verilmektedir. Bir başka ifadeyle Anayasa'nın 135. maddesi; bir meslek ve bu mesleğin mensuplarına ilişkin kamu yararı doğrultusunda her türlü etkinlikte bulunma konusunda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını işaret etmektedir. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, Anayasa'da temel norm olarak düzenlenmiş olması bu kuruluşların önemini ve bu kuruluşların faaliyet alanlarının yalnızca üyelerinin çıkarlarını korumaya yönelik olmadığını, aynı zamanda kamu çıkarlarının da korunmasında aktif rol alması gerektiğinin açık bir göstergesidir.

Anayasa'nın 135. maddesi ile 6235 sayılı Kanun'un yukarıda anılan düzenlemelerindeki amaçlara dayalı olarak ve yine Anayasa'nın 124. maddesi hükmü uyarınca yönetmelik düzenleme yetkisi çerçevesinde odalarımız mesleki denetime yönelik yönetmelik düzenlemeleri yapmaktadır. Anılan yönetmelikler, mimar ve mühendislerin mesleki faaliyetlerinde uymakla yükümlü olduğu kuralları içermekle birlikte aynı zamanda oda yönetim kurullarının da üyelerinin faaliyetlerini denetlerken uygulamakla yükümlü olduğu düzenlemelerdir.

Bu kapsamda odalarımız tarafından yayımlanan yönetmelikler ile ***“mesleki uygulamalarda kamu yararını, meslek haklarını ve etiğini korumak, müelliflik haklarını gözetmek, haksız rekabeti önlemek, mesleki sorumlulukları tanımlamak ve mesleki değerlendirmeye esas sicilleri tutmak”*** amaçlanmış bulunmaktadır.

Bu yönetmeliklerle odaların üyelerinin hizmetlerini denetleme, işverenle ilişkilerini düzenleyici tedbirleri alma ve bu yönde çalışmalar yapma, üyelerin eser sayılan ürünlerinin korunması için gerekli düzenlemeleri yapma, asgari ücret tarifesi belirleme ve yayımlama görev ve yetkisi olduğu düzenlenmiştir.

Yönetmelikler uyarınca uzun yıllardan bu yana uygulana gelen ***“mesleki denetim”*** bir onay ya da vize işlemi olmaktan öte, herhangi bir estetik veya içerik denetimi olmayıp, tamamen üyelerimizin mesleki faaliyetlerinin kayıt altına alınarak sicillerinin tutulması esasına dayanmaktadır. Mesleki denetimin bilinçli olarak çarpıtılarak iddia edildiği gibi, İmar Yasası veya Yapı Denetimi Hakkında Kanun kapsamında ilgili idarelerin sorumluluğundaki onay mekanizması ile uzaktan yakından ilgisi bulunmamaktadır. Kamu kurumu niteliğinde bir

meslek kuruluşu olan TMMOB ve bağlı odalarının, üyeleri üzerindeki gözetim ve denetim yükümlülüğünün yerine getirilmesinin gereği olarak yürütülmektedir.

TMMOB ve Oda yönetmeliklerince zorunlu olan “mesleki denetim”, çeşitli davalara konu olmuşsa da, “mesleki denetimin devam etmesinin kamusal bir yarar olduğu” yönünde verilen yargı kararları mesleki denetimin hukuki yönünü açıkça ortaya koymaktadır.

Anayasa Mahkemesi kararının ilgili bölümü şu şekildedir: “*Dava konusu kuralda, Bakanlığa, kendi görev alanıyla ilgili mesleki hizmetlerin norm ve standartlarını hazırlama, geliştirme, uygulanmasını sağlama ve meslek mensuplarının kayıtlarını tutma görevi verilmiştir. KHK’nin 2. maddesi bir bütün olarak dikkate alındığında, Bakanlığın görev alanının esas itibarıyla yerleşme, çevre ve yapılaşma hizmetlerinden oluştuğu anlaşılmaktadır. Sözü edilen hizmetler, 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun hükümleri uyarınca kurulan ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan Türkiye Mimar ve Mühendisler Odaları Birliğine bağlı meslek odalarına üye olarak faaliyet gösteren mimar ve mühendislerce yerine getirilen mimarlık ve mühendislik hizmetleridir. Bakanlığa verilen mesleki hizmetlerin norm ve standartlarını hazırlama görevi, mimar ve mühendislerin mesleki faaliyetlerini icra ederken uyacağı kuralların belirlenmesini değil, bu meslek mensuplarıncı sunulan hizmetin niteliklerinin ve standartlarının saptanmasını öngörmektedir.*

Bakanlığa tanınan düzenleme yetkisinin, görev alanıyla ilgili meslekler olan mimarlık ve mühendislik hizmetleriyle ilgili norm ve standartlarının belirlenmesini kapsadığı hiçbir tereddüde yer bırakmayacak şekilde açık ve belirgindir. Öte yandan, mimarlık ve mühendislik hizmetleriyle ilgili temel hükümler, İmar Kanunu, Çevre Kanunu ve ilgili diğer kanunlarda ayrıntılı bir şekilde düzenlenmek suretiyle kapsamı belirlendikten sonra, mimarlık ve mühendislik hizmetlerinin norm ve standartlarını belirleme yetkisinin Bakanlığa verilmiş olması yasama yetkisinin devri olarak görülemez.

Anayasa’nın 135. maddesinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları tanımlanmıştır. Buna göre, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve

güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişileridir. Anılan maddenin beşinci fıkrasına göre, meslek kuruluşları üzerinde Devletin idari ve mali denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir.

Anayasa'nın 135. maddesinde, meslek kuruluşlarının karar ve yönetim organlarının seçimle göreve gelmesinin öngörülmesi, Devletin idari ve mali denetimine tabi olduklarının belirtilmesi **ve sorumlu organlarının görevlerine ancak yargı kararıyla son verilebileceğinin kurala bağlanması, bu idarelerin özerkliğine işaret etmektedir.**

Meslek kuruluşlarının özerkliği, merkezî idareden bağımsız olarak karar ve yürütme organlarını seçebilme, ilgili mesleki faaliyetlerle sınırlı olmak üzere üyelerini ve örgütlerini bağlayıcı karar alma ve uygulama, meslek mensuplarının uyacağı ilke ve kuralları belirleme ve üyeleri hakkında disiplin tedbirleri uygulama hak ve yetkisini içermektedir. **Bu itibarla mimar ve mühendislerce sunulan hizmetin niteliklerinin ve standartlarının Bakanlık tarafından saptanması, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşunun özerkliğine müdahale anlamına gelmemektedir.**

Öte yandan mimarlık mühendislik faaliyetinde bulunan gerçek ve tüzel kişilerin kayıtlarının Bakanlık tarafından tutulmasının öngörülmesi, istatistiksel bilgi sağlama amaçlı olup meslek mensubu üzerinde icraî bir etkisi bulunmamaktadır.”

Anayasa Mahkemesi'nin değerlendirmesine göre;

- Meslek Odaları idari özerkliğe sahiptir.
- Meslek Odaları, mimar ve mühendislerin mesleki faaliyetlerini icra ederken uyacağı kuralları belirler,
- Meslek Odaları, mesleki faaliyetlerle sınırlı olmak üzere üyelerini ve örgütlerini bağlayıcı karar alma ve uygulama, meslek mensuplarının uyacağı ilke ve kuralları belirleme ve üyeleri hakkında disiplin tedbirleri uygulama hak ve yetkisine sahiptir.
- Üye sicillerini tutma yetki ve görevi meslek odalarına aittir. Bakanlık ancak, istatistiki veri için kayıt tutabilir.

Hem ilgili mesleki denetim yönetmelikleri Danıştay denetiminden geçmiş, hem de mesleki denetimin uygulanmasına yönelik işlemler idare

mahkemesi ve temyiz mercii olarak Danıştay denetiminden geçmiştir. Bütün yargı kararlarında, mesleki denetimin oda ile üye arasındaki ilişki olduğu, usulüne göre yürürlüğe konulmuş mesleki denetime yönelik yönetmeliklere üyelerin uymalarının zorunlu bulunduğu açıklıkla belirtilmiştir.

İdare hukukunun temel ilkelerinden biri, hukuka uygunluk karinesidir. **Yani idarenin gerek bireysel işlemleri gerekse düzenleyici işlemlerinin bir mahkeme kararıyla iptal edilinceye kadar hukuka uygun olduğu kabul edilir ve uygulamasına devam edilir.**

Bu çerçevede kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşunun ilgili yasaların verdiği yetki ile amaçlar çerçevesinde hazırlayıp Resmi Gazete’de yayımlamak suretiyle yürürlüğe girmiş olan yönetmeliklerinde yer alan kurallar **hukuka uygun ve icrai nitelikte hukuk kurallarıdır.** Dolayısıyla bu kuralların kamu görevlileri tarafından uygulanmasının kendilerine yüklenen görevin yerine getirilmesi olarak kabul edilmesi gerektiği tartışmasıdır.

Kaldı ki, mesleki denetime yönelik işlemlerin dayandığı yukarıda anılan yönetmelik hükümleri daha önce dava konusu edilmiş yani yargısal denetimden geçmiş olup hukuka uygun bulunarak açılan davalar reddedilmiştir.

Odalарın yönetmeliklerinde yer alan mesleki denetime ilişkin kuralları içeren pek çok maddesinin iptali istemiyle açılmış olan davalarda iptal istemlerinin reddi kararlarının gerekçesi de **yapılan işlemlerin hukuka uygun olduğunu açıkça göstermektedir.**

Danıştay 8. Dairesi’nin 2005/3879 E., 2007/4213 K. sayılı kararında; Odaların; mesleğin ve kamu yararının gerçekleşmesini teminen kendi görev alanları ile ilgili konularda yönetmelik çıkarma yetkisi olduğu, dava konusu yönetmelik düzenlemelerinde meslek mensubu olanların uyması gereken ve etkin bir şekilde mesleki denetimi içeren kuralların yer aldığı, mimarlık hizmetinin önemi ve özelliği gereği belli bir disiplin içinde yürütülmesinin kaçınılmaz olduğu, hizmetin niteliği, sunumu ve bu hizmetten yararlananlar açısından yönetmelik maddelerinin getirdiği kuralların Anayasaya ve yasalara aykırılık taşımadığı yönünde gerekçeyle davanın reddine karar vermiştir.

Bir başka davada ise; Danıştay 8. Dairesi 2007/4011 E. ve 2008/3518 K. sayılı kararı ile; “Mimarlık hizmetlerinin bilimsel ve teknik yönünün

ağırlığı nedeniyle, hizmetin kalitesi ya da yeterliği gibi hususların, hizmetten yararlananlarca ölçülmesi, eleştirilmesi, yaptırıma bağlanması mümkün olamayacağından, söz konusu hizmetlerin yönetmelik hükümleriyle çerçeveslendirilip, teknik kriterlerle mesleki faaliyetin denetiminin yapılmasını gerektireceğinden, davaya konu edilen ... yönetmelik kurallarında üst hukuk normlarına aykırı bir yön görülmemektedir” gerekçesi ile davanın reddine karar vermiştir.

İdari yargıda hukuka uygun bulunarak iptali istemi reddedilmiş olan yönetmelik hükümleri mesleki denetim işlemleri açısından üyeler ve oda yöneticileri açısından uyulması zorunlu olan düzenleyici kurallardır.

Oda tarafından yapılan mesleki denetimin 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun’a göre yapı denetim kuruluşlarına ait olduğu hususunda çokça itirazlar yapılmaktadır.

Meslek odasının ilgili yasa ve yönetmeliklerine dayalı olarak uygulamakta olduğu mesleki denetim, 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun’la kurularak faaliyet gösteren yapı denetim kuruluşlarının yürütmekte olduğu denetimin dışında, hizmeti sunan üyesine yönelik mesleki bir denetimdir.

Danıştay 8. Dairesi’nin 2007/4011 E. ve 2008/3518 K. kararında da bu husus “4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkındaki Kanunun 2. Maddesinde yer alan ‘ilgili kurumlar dışında başka bir kurum ve kuruluşun vize ve onayının gerekmediği’ yolundaki düzenlemeye, bu hüküm ile getirilen denetimin haricinde nitelikleri farklı bir mesleki iç denetim getirildiğinden, aykırılık teşkil etmemektedir” şeklinde açıklanmıştır.

5-NEDEN MESLEKİ DENETİM?

Anayasa’ya göre herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Anayasa’da çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevi olarak sayılmış; devletin bu görevini yerine getirirken kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanacağı düzenlenmiştir.

Mühendislik, mimarlık ve planlama meslekleri doğrudan yaşamı, yaşam alanlarını düzenleyen mesleklerdir. Bu özellikleri onları kamu ile doğrudan ilişkili yapar. Sağlıklı, güvenli yaşam alanlarının oluşturulmasında

mühendislik, mimarlık ve planlama hizmetlerinin teknik ve bilimsel ilkelere, teknolojik gelişmelere ve hukuksal gerekliliklere uygun olarak ilgili mesleklerin yetkin mensuplarınca yerine getirilmesi kamusal zorunluluktur.

Diğer bir ifade ile mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı gibi her biri ayrı bir bilim dalı olan, belirli ilkelere göre uygulanması gereken mesleklerin, denetim, mesleki yeterlilik gibi kamu sağlığını ve güvenliğini güvence altına alan süreçlerle; jeoteknik etütler, harita, planlama, mimarlık ve mühendislik projelerinin bilimsel ve teknik ilkelere uygunluğunun denetimi; etüt, plan ve projelerin yeterli koşullara sahip mühendis, mimar ve şehir plancısı tarafından yapıp yapılmadığının denetimi gerçekleştirildiğinden mesleki denetim bir kamu hizmetidir.

Bu bağlamda kamu kurumu niteliğindeki TMMOB ve bağlı Odaların anayasal görev ve yetkileri bir arada değerlendirildiğinde; topraklarının %96'sı deprem kuşağında olan ve nüfusunun %96'sının da bu coğrafya üzerinde yaşadığı ülkemizde sağlıklı yaşanabilir bir çevre oluşturulabilmesinin temel koşulu olan, yetkin meslek mensuplarınca, teknik ve bilimsel kriterlere uygun hukuksal temellere dayanan etüt, plan ve proje elde etmenin en güvenilir yolu mesleki denetim uygulamasıdır.

Kamu yararı gözetilerek uygulanan mesleki denetim; mühendislik, mimarlık ve şehir planlama mesleğinin rant odaklı kullanılmasının ve yeniden yapılandırılmasının önlenmesi için en önemli ve tek mekanizmadır.

Yetkisiz kişilerin unvan kullanması, sahte imza ve unvan kullanımı, haksız rekabetin önlenmesi gibi hususlarda da mesleki denetim tek güvenilir kaynaktır.

Bu hususta tüm kamu kurumları ve yargı mercileri meslek odası kayıtlarına güvenmektedir. Örneğin; T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı müfettişliği ile yapılan işbirliği sonucunda bakanlık kayıtlarına giren işler ile odalarımızın mesleki denetim kayıtlarının karşılaştırılması sonucunda binlerce yetkisiz mimar ve mühendis imza kullanımı, yüzlerce sahte mimar ve mühendis tespit edilerek yasal işlem yapılmış ve yetkisiz sahte unvan ve imza kullanan şahısların ceza alması sağlanarak üyelerimizin gasp edilen hakları korunmuştur.

Meslek odası denetimi dışında gerçekleşen uygulamalarla yetkisiz mühendis, mimar ve şehir plancısının, hatta olmayan kişilerin unvan kullanması engellenmektedir.

Odalar tarafından gerçekleştirilen mesleki denetim bir yandan kamunun, halkın çıkarlarını kollamakta; diğer yandan mimar ve mühendislerin haklarının korunmasının da en güvenilir mekanizması olmaktadır.

Mesleki faaliyetlerin üye sicillerine işlenmesi temelinde yürütülen mesleki denetim ile üyelerimizin telif haklarının korunmasına yardımcı olunmakta, kamu nezdinde eserlerini alenileştirmeleri ve olası yargı süreçlerinde eser sahipliklerinin ispatında tek güvenilir kaynak olmaktadır. Ayrıca mimar ve mühendislerin birbirleri ile olan ilişkilerinde de dürüstlük ve iyi niyet kurallarına uygun davranmaları sağlanarak haksız rekabetin önüne geçilmektedir.

Mesleki denetim yönetmelikleriyle odaların üyelerinin hizmetlerini denetleme, işverenle ilişkilerini düzenleyici tedbirleri alma ve bu yönde çalışmalar yapma, üyelerin eser sayılan ürünlerinin korunması için gerekli düzenlemeleri yapma, asgari ücret tarifesi belirleme gibi görev ve yetkileri bulunduğundan bu uygulamalar ile bir yandan haksız rekabetin önüne geçilmekte diğer yandan üyelerimizin hizmetlerinin karşılığını eksiksiz almalarının sağlanmasına yardımcı olunmaktadır.

Mesleki denetim sistemine kayıt olma sürecinde, projelerin kamu idarelerince tanımlanmış yönetmeliklere uyumu ve çizim standartlarına uyumu konusunda yönlendirme yapılmakta ve ilgili idarelere tesliminden önce proje müellifinin karşılaşılabileceği teknik sorunlar konusunda uyarılarda bulunmaktadır. Üyelerimiz güncel mevzuat ve gelişmeler hakkında bilgilendirilmekte, hizmetlerini kamu idarelerine ve son kullanıcıya vermeden önce karşılaşılabilecekleri sorunlar hakkında uyarılmakta ve bu yolla yasalarla kendilerine verilen “iş ve işlemlerini yasalara, standart ve normlara, ilgili mevzuata uygun yerine getirme” sorumlulukları açısından yardımcı olunmaktadır.

Ayrıca bu yolla bir yandan kullanıcıların eksiksiz mimarlık, mühendislik hizmeti almalarına yardımcı olunmakta, diğer yandan Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında yer alan hizmetler içerisindeki mimarlık, mühendislik hizmetlerinin eksik ve kusurlu verilmesinin önüne geçilmeye yardımcı olunarak, üyelerimizin bu anlamda yaşayabileceği tazminat, ceza gibi sorunların doğması bertaraf edilmeye çalışılmaktadır.

Mesleki denetim aracılığıyla kayıt altına alınan mesleki faaliyetler, ülkemizdeki sektörel eğilimlerin ve sorunların belirlenebilmesine olanak sağlamakta, gerek ulusal gerek uluslararası platformlarda tartışmaya açarak çözüm önerileri geliştirilmesi için altyapı oluşturmaktadır.

6- İDARE İLE MESLEK ODASI KAVRAMLARININ ANAYASAL TANIMI VE İLİŞKİSİ

Yapısal anlamda idare, yasama ve yargı dışındaki tüm devlet kuruluşları olarak tanımlanır (M. Özyörük). Anayasa, Cumhuriyetin temel organlarını yasama, yürütme ve yargı olarak ayırmıştır. Anayasa'da idare başlığı altında yer alan bölümde merkezi idareye 126'ncı, mahalli idarelere 127'nci ve çeşitli kamu kurumlarına 130-135'nci maddelerde özel olarak yer verilmiştir.

Anayasa'nın 123. maddesi yukarıdaki tanıma uygun olarak idarenin bir bütün olduğunu belirtir. Anayasa'daki yönetsel yapı, genel yönetim ve yerinden yönetim kuruluşları olarak örgütlenmiştir. Bu idari bütün içinde meslek kuruluşları yerinden yönetim kuruluşları olarak yer alır ve Anayasa'nın 135. maddesinde tanımlanır. Hizmet kuruluşu olarak tanımlanan üniversiteler de yerinden yönetim kuruluşları başlığı altında incelenir ve tanımlanır. Bakanlıklar ve taşra teşkilatı merkez örgütü olarak genel idare içinde yer alır.

TMMOB Anayasa'nın 135. maddesinde ifadesini bulan, 6235 sayılı Yasa ile kurulmuş kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşudur.

Anayasa'da tanımını bulan meslek kuruluşları özerk yapıya sahiptirler. Yerinden yönetim kuruluşları, merkezi devlet idaresi dışında ayrı tüzel kişilik olarak örgütlenmiş ve yasayla kurulmuş yapıları ifade etmektedir. Merkezi idarenin değil de, o konuda uzmanlaşmış birimlerin yapması istenen faaliyetler, belli tüzel kişiliklere verilmiştir. Bu kurumların devletle olan ilişkisi "vesayet" ilişkisi olarak Anayasa'da düzenlenmiştir. Uygulamada ise, yürütme erki bu ilişkiyi hiyerarşik ilişki olarak kabullenmekte, kendi inisiyatifleri dışında düzenleme yapılmasını iktidarın paylaşımı olarak algılamaktadırlar. Bu da ülkemizde demokrasinin içselleşmediğinin en açık göstergesidir.

Avrupa da ise meslek kuruluşları, devletten hem mali hem de idari olarak tamamen bağımsız olarak örgütlenmiş kuruluşlardır. Türk yönetim sistemi, Kıta Avrupa'sında Fransız yönetim geleneğini model olarak benimsemiştir. Vesayet denetimi de yalnızca Fransa'da olup, bu vesayet denetimi mahalli idareler üzerindedir. Fransa'da mahalli idareler üzerindeki vesayet denetimi, 1982 yılında çıkarılan bir yasa ile kaldırılmıştır. Asıl olan idari yargı denetimidir. Fransa Mimarlık Yasası'nda (3 Ocak 1977 tarih 77-2 sayılı Mimarlık Kanunu) Oda'nın, tüzel kişiliğe ve mali özerkliğe sahip olduğunun

altı çizilmektedir. Odalar mesleğe kabul şartlarını belirlemekte ve kamuya danışmanlık etmektedirler. Bu yapıda merkezi idarenin bir vesayet ya da hiyerarşik denetiminden söz edilemez.

Almanya'da ise hem mimarlar odası hem de mühendisler odasının üzerinde bir vesayet ya da hiyerarşik denetim söz konusu değildir. Kamu tüzelkişisi statüsünde olmasına karşın vesayet denetiminden söz edilmez. Kanunla kurulmuş olmalarına karşın, tamamen bağımsız davranmaktadırlar. Mesleğe kabul ve ifa koşullarını düzenlemektedirler. Devlet bu örgütlere mesleğin ifa koşullarının düzenlenmesinde, mesleki yeterlilik standartlarının oluşturulmasında, uluslararası mesleki kalifikasyonların karşılıklı olarak tanınması sözleşmesi imzalanmasında (İngiltere Uluslararası Harita Mühendisleri Federasyonu (FIG) Görev Gücü 2002, Fransa ile Kanada Arasında Profesyonel Mühendis Olarak Çalışma İçin Karşılıklı Tanıma Anlaşması. Bu sözleşme Fransa CTI, CNISF ile Kanada CCPE mühendisler örgütleri arasında imzalanmıştır) yetkilidirler. Avrupa, Amerika ve diğer gelişmiş ülkeler, meslek, meslektaş ve kamu yararına meslek örgütlerini güçlü konumda tutmaktadırlar. Hatta bu meslek örgütleri mesleki eğitimin programlanmasında aktif yer alırlar. Almanya'nın eyaletleri gerek mühendis odaları gerekse mimar odalarıyla devamlı işbirliği ve düzenli olarak deneyim paylaşımını teşvik ederler. Aynı zamanda mühendis odaları Teknoloji Bakanlığı'na danışmanlık da eder.

İngiltere de ise, ARB Mimarlar Tescil Kurulu sicili yönetmek için yasayla kurulmuş bir organdır. Yine İngiltere'de Kraliyet Mimarlık Enstitüsü RIBA da dernek statüsünde olmakla birlikte Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi'ni yürütür. RIBA İngiltere'de 40'dan fazla okulun 4 yıllık mimarlık programını ve kursları onaylar.

Avrupa'da meslek odaları dernek statüsünde örgütlenmiş olan ülkelerde de durum değişmemektedir. Bu örgütler devletten özerk, prestijleri yüksek, meslek alanında yürütmeye katılmış ve yetkileri olan örgütlerdir. Bu örgütler mesleğe kabul ve icra koşullarını belirlemektedirler. Bunlar meslek otoriteleri olup, Avrupa içindeki hizmet dolaşımında dahi meslek odalarına üyelik olmadan mesleğin icrasına izin vermemektedirler. Bu meslek örgütleri Avrupa dışı hizmet sunucularının yeterliliğini ölçen, dil ve meslek sınavı yapan, yani mühendislik ve mimarlık hizmet dolaşımında yetkili kılınmışlardır.

Ülkemizde ise, meslek kuruluşlarının dünyada verilen önemin tersi yönde bir seyir izlediğini görmekteyiz. Siyasal iktidar, Anayasa'daki vesayet denetiminin ötesine geçerek hiyerarşik bir ilişki dayatmaktadır. Bunu son çıkan KHK'ler, genelgeler, uygulama yönetmelikleri ve son olarak İmar Yasası'nda yapılan

değişiklikte görmekteyiz. Yargı denetimini bir yana bırakarak Birlik ve odaların düzenleyici işlemlerini etkisiz kılabilmek için ilgisiz yasaların içine korsan maddeler yerleştirilerek, mesleğin ve meslektaşın oda ile olan ilişkisini şekli bir kayıta indirgemektedirler. Oysa, Anayasa Mahkemesi'nin bugüne kadar vermiş olduğu kararlarda merkezi yönetim ile yerinden yönetim kuruluşları arasındaki ilişkinin Anayasal çerçevesi çizilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, merkezi idare ile yerinden yönetim kuruluşları arasındaki ilişkiyi 1991/32 sayılı kararında şöyle açıklar. “Merkezi yönetime verilen, yerinden yönetim organları ve onların çalışmaları üzerinde, kamu yararını korumak amacıyla üst otoritelere yasayla verilen yetkilerin bütünüdür. Bu yetki yerinden yönetimlerin yetkisini ortadan kaldıracak, etkisiz kılacak biçimde kullanılamaz...” biçiminde tanımlamakta ve “...Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen Cumhuriyetin 'hukuk devleti' niteliğinde en önemli işlev 'yargı' denetimi nedeniyle yargı organlarına düşmektedir. Hukuk devletinde yargı denetiminin sağlanabilmesi için yasalarda yönetimin görev ve yetkilerinin sınırının açıkça gösterilmesi gerektiğinden duraksamaya yer yoktur. Hukuk devleti ilkesi, bu özelliği nedeniyle belirsizliğe ve sınırsızlığa yol açacak düzenlemeleri uygun karşılamaz.” tespiti ile merkezi idarenin Anayasa karşısında yetkisini belirtmektedir. Aynı şekilde, “Bilindiği gibi, Anayasa'nın 6. maddesinde, hiçbir kimse veya organın kaynağını Anayasa'dan almayan bir Devlet yetkisini kullanamayacağı belirtilmektedir. Oysa, itiraz konusu kural, merkezi yönetimi Anayasa ile kendisine verilen idari vesayeti aşan yetkilerle donatmaktadır. Bu durumda merkezi yönetimce kullanılan yetkinin kaynağını Anayasa'dan aldığı ileri sürülemeyeceğinden 6. maddeye açık bir aykırılığın varlığını kabul etmek gerekecektir.” denilerek yetki sınırı çizilmiştir. Karara konu olan uyuşmazlık, merkezi idare İçişleri Bakanlığı ve yerinden yönetim kuruluşu olan belediyeler arasında geçmekte olup, İçişleri Bakanlığı'nın vesayet makamı olarak yetki sınırı çizilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin 2006/66 Esas, 2008/157 sayılı kararında ise meslek odalarının işlevine işaret etmekte ve Anayasa'dan kaynağını almayan bir yetkinin kullanılamayacağına vurgu yapmaktadır: “Demokrasi, Anayasa'nın Başlangıç kısmıyla 2. ve 5. maddelerinde, devletin korunmakla ve özen göstermekle yükümlü olduğu ilkeler arasında yer almakta, özgürlükçü niteliğinin erdemi ve değeri de, hukuk devletinin çağdaşlaşmasına katkısı nedeniyle büyük önem kazanmaktadır. Demokrasiler, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimlerdir. Demokrasinin en önemli ilkelerinden biri de hukuk devleti ve hukuk güvenliğidir.

Meslek Kuruluşlarına, üyelerinin nitelik ve niceliği, ürettikleri iş ve hizmetlerin toplumun temel ihtiyaçlarına yönelik olması ve ülke genelinde yaygınlığı, çoğulcu

demokratik gelişim ortamında etkili bir sivil toplum örgütü rolünde bulunmaları, örgütlülüğün üyelere getirdiği yararlar ile toplum çıkarlarının uygun düzeylerde dengelenebilmesi ve demokratik toplum kültürünün kamu düzeninde olumsuzluk yaratmadan derinleştirilebilmesi nedenleriyle, kamusal nitelik kazandırılarak, Anayasa'da yer verilmiştir.

Demokrasi, siyasal mekanizma dışında, aynı zamanda bir yaşam biçimidir. Bir meslek örgütüne üyelik, işlevsiz olur ve biçimsel üyelikten öteye geçemezse, demokratik bir örgütlenmeden de söz edilemez. Bu tür işlevsiz örgütlenmeler, kuramsal ve somut olarak var olmalarına karşın, gerçek anlamda varlıkları tartışmalı ve etkisiz hale gelir. Kamu hukuku kurallarına göre yönetilmesi anayasal güvence altında bulunan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının işlev ve etkileri de hukukun korunması altındadır. Meslek kuruluşlarının etkinliği, sorumluluğu ve yükümlülüğü, belirli bir düzen ve disiplin içinde faaliyette bulunması, görevlerinin boyut ve kapsamına bağlıdır. İşlevsizliği ve biçimsel örgütlenmeyi aşmanın yolu, mesleğin tüm alanlarında ve meslekle ilgili işlemlerde, ilgili meslek kuruluşuyla organik bağlantının, meslek kuruluşunun kimlik ya da belgesinin esas alınması, diğer bir deyişle, meslekle ilgili faaliyetlerle meslek kuruluşu arasındaki olgusal bağın koparılmasındadır.

Dava konusu kuralların, meslekle bağlantılı kimi alanlarda meslek kuruluşu tarafından verilen belgenin kullanılmasını sınırlandırması ve böylece mesleğin en önemli organının oluşumunu işlevsiz hale getirmesi, Ziraat Odalarının işleyişinde, demokrasiye ve hukuk güvenliğine aykırı düşen, demokratik örgütlenmenin sürekliliğini zaafa uğratan bir düzenlemedir.

Bu nedenlerle, dava konusu kurallar Anayasa'nın 2. ve 135. maddelerine aykırıdır ve iptalleri gerekir.”

Bu kararlarda da görüleceği üzere, İmar Yasası ile mesleki denetimin kaldırılması Anayasa'ya aykırı olup, aynı zamanda yargı kararlarının yasama organı eliyle ihlalidir.

7- MESLEKİ DENETİME NEDEN KARŞI ÇIKILMAKTADIR?

Siyasal iktidar ve sermaye çevreleri, öncelikle mesleki denetime salt meslek mensubunun denetlenmesi olarak bakmamakta, aslında dolaylı da olsa iktidar alanlarının denetimine karşı çıkmaktadır. İmar planları ile her türlü yatırım için hazırlanan plan ve projelerin tasarımını yapan şehir plancıları, mimar ve mühendislerdir. Meslek mensuplarının projelerinin denetimi aynı zamanda Bakanlıkların, TOKİ'nin, belediyelerin, valiliklerin vb. idareler ile bu idarelerin paydaşı konumuna gelen şirketlerin iş ve işlemlerinden de haberdar olmaktadır. Katılımcılık ilkesi ve saydamlıktan kaçmak isteyen bir iktidar, yapılan

iş ve işlemlerden kamuoyunun haberdar olmasını da istemez. Özellikle, Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Yasa, 636, 648 sayılı KHK ve İmar Yasası (Bu hukuksal düzenlemeler dahi parlamentonun ve kamuoyunun bilgisinden kaçırılarak kural haline dönüştürülmüşlerdir) ve alt düzenleyici işlemlerle merkezi idareye (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) verilen olağanüstü yetkiler düşünüldüğünde, Anayasal güvence altında olan ormanlar, meralar, tarım arazileri, kültür ve tabiat varlıkları, kıyıları, dereler dahi satışa sunulur hale getirilmişlerdir. Kentsel Dönüşüm Yasası olarak adlandırılan 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun, mülkiyet hakkının yok sayılmasından, yargı süreçlerinin Anayasa'ya aykırı bir şekilde sınırlandırılmasına değin pek çok anti demokratik kuralla, üstün kamu yararı gerektiren tüm alanların rantta açılmasını öngören bir içerik taşımaktadır. Kentsel dönüşüm düzenlemeleri içerisinde yerel yönetimlerin yetkisi içerisinde olan ruhsat ve onay işlemleri gibi imar uygulamaları merkezi idarenin etki alanına taşınmış ve yerel yönetimleri söz sahibi olmaktan çıkartmıştır. Aynı işlemler, meslek odalarının yetkilerinin daraltılarak ya da ortadan kaldırılarak, yapılaşma süreçlerindeki bütün yetkinin iktidarın tekelinde toplanmasını hedeflemektedir. TMMOB ve bağlı odalara yönelik yapılan ve önümüzdeki süreçte gündeme gelmesi muhtemel düzenlemelerin esas amacının, sürdürülen yetki tekelleşmesinin ürünü olduğunu söyleyebiliriz. Anayasa'ya aykırı düzenlemelerin yapıldığı bir ortamda, mesleğin ve kamu yararının öncelik olmadığı çok açıktır.

İktidar bloğu içinde yer alan sermaye ise sunacağı hizmetin ve elde edilecek karın denetimini istememektedir. Son 10 yıllık süre içerisinde, devletin hemen her aşamasında denetim olgusu rafa kaldırılmış, Sayıştay başta olmak üzere denetim organları işlevsiz hale getirilmiş, teftiş kurulları çalıştırılmayan birimler niteliğine bürünmüştür. Siyasal iktidarın gücünü artırmaya paralel olarak, iktidarın denetimi de zayıflayan bir seyir izlemiştir. Denetimsizlik süreci, yapılaşma alanında da kendini göstermekte, piyasa faaliyeti niteliği öne çıkartılan mühendislik-mimarlık faaliyetleri, piyasanın yönlendirmesine terk edilmektedir. Nitelikli yapılar ve sunulan hizmetlerin kalitesi, bu yapıları yapan ve hizmetleri sunan teknik hizmet kadrosunun niteliği ve bu kadronun alacağı ücreti belirler. Avrupa'da bir yapının mühendislik ve mimarlık hizmetinin tutarı yapı maliyetinin %14-18'i arasında iken ülkemizde hizmete ödenen bedel %4-5 civarındadır. Neo-liberal söylemde bunun adı rekabet olarak sunulurken aslında bunun adı emek sömürüsü ve niteliksiz hizmet sunumudur. Bu nedenle kent rantına ortak olanlar kualsız ve denetimsiz hizmet talep etmektedirler ve bu talepleri doğrultusunda yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Hiçbir yasal düzenlemede meslek mensuplarının hak, yetki

ve ücretleri düzenleme konusu yapılmamıştır. Bu konu serbest piyasanın “rekabet” koşullarına teslim edilmiştir. **Mühendislik-mimarlık mesleği serbest meslek olmaktan çıkartılarak, sermaye şirketlerinin çalışanlarına dönüştürülmesi benimsenmiştir.**

Mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin küreselleşmesi dünyanın gündemindeki bir konudur ve uluslararası gündemin en üstünde yer almaktadır. Yani mühendis, mimar ve şehir plancılarının hizmetleri yalnızca ulusal sınırlar içinde değil dünya ölçeğindeki sermayenin ilgi alanı içindedir. Bunu WTO ve GATT raporlarında görmek mümkündür.

2011 yılı GATS Sekreterlik Raporu değerlendirmesinde, “sektörün ekonomik önemi” en önemli başlıklardan birini oluşturmaktadır. Mühendislik hizmetinin diğer faaliyetlerle olan yakın ilişkisinden dolayı çoğunlukla diğer hizmet alanlarının rakamlarına dahil edilmesi nedeniyle ekonomik önemi tam olarak rakamsal olarak ifade edilemediği tespitinden sonra, 2006 yılında mühendislik hizmetine harcanan küresel harcamanın 750 milyar dolar olduğu belirtilmektedir. En büyük payı, hava-uzay, otomotiv, kimya, endüstriyel makineler, petrol ve gaz, elektrik ve su gibi kamusal hizmetler, inşaat ve tıp sektörlerinin aldığı ifade edilmektedir. Eurostat tarafından referans yılı 2004 olan, 15 AB-27 ekonomisi ile Norveç’i kapsayan bir araştırmada, mimarlık ve mühendislik hizmetlerinin toplam cironun %17’sini temsil ederek önemli bir ihracat kalemi olduğu, bu ihracat kaleminin %70’inin büyük firmalar aracılığıyla gerçekleştiği belirtilmektedir.

Raporda; mühendislik hizmetlerinin sunum biçimleri olarak; yurtdışında profesyonellerin bulundurulması, bağlı şirketler, şubeler, stratejik ortaklıklar, internet bağlantısı, offshoring, outsourcing biçimlerinin kullanıldığı, bunlardan en yaygın olanının -özellikle çok uluslu büyük şirketlerin- bağlı birim kurmak ya da üçüncü taraf hizmetleri satıcısı ile anlaşmak olduğu, mühendislik hizmetlerinde offshore işlemlerinin %62’sinin üçüncü taraf hizmetleri satıcısı tarafından outsourcing yoluyla, %38’inin ise bağlı birimler tarafından yürütüldüğü ifade edilmektedir.

Rapor, “Düzenleme İhtiyacı” ve “Kısıtlayıcılık Seviyeleri” başlıkları altında uluslararası mühendislik hizmet ihracındaki ulusal kısıtlamaları ve düzenlemeleri hizmet dolaşımını ve rekabeti engelleyen unsur olarak görmektedir. Bilginin asimetrik olması, ulusal düzenlemeler hakkında bilgi eksikliği, ulusal mevzuatların koyduğu kısıtlamalar, yeterlilik hükümlerinin ülkeden ülkeye değişmesi, asgari fiyatlar, reklam yasağı, ikamet zorunluluğu gibi kısıtlamalar pazara girişi engelleyen unsurlar olarak değerlendirilmiştir.

Küresel sermaye ve ülkelerdeki izdüşümler, mühendislik ve mimarlık hizmetlerindeki serbestiyi yalnızca 3. Dünya ülkelerinden istemektedirler. Hizmet ticaretlerini de zaten bu ülkelere yapmaktadırlar. G-7'lerin dayattığı sistem, kendi ülkeleri dışında mühendislik ve mimarlık hizmetlerinde denetimsizlik ve kuralsızlıktır.

8-SERMAYE- BAKANLIK -YÖK KISKACINDA MESLEĞİN GELDİĞİ NOKTA

Mühendislik ve mimarlık mesleğinin unvan sorunundan, hizmet sunumuna ve yeterliliğine ilişkin yapısal ve uygulama sorunları mevcuttur. Ülkemizde dünya genelinde tanınan bütüncül bir sistemin henüz oluşturulamamış olması yanında kamu erkini elinde bulunduranların müdahaleleri ile bu alan hergün içinden çıkılmaz hal almaktadır. Hatta bazı mühendislik alan kararları ile mesleki icra şart ve kuralları sektörden ilgisiz karar vericiler tarafından verilmektedir.

Ülke topraklarının % 96'sı deprem riski altında olması, halk sağlığı, milli güvenlik ve kamu yararını doğrudan ilgilendiren üretim ve sunum yapması nedeniyle ülkemizde, mühendis ve mimarların mesleki yeterlilikleri önem arz etmekle birlikte, mesleki yeterlilik aranması ve denetlenmesi yönünde oda insiyatifi zayıflatılmıştır. Dolayısıyla ülkede mühendislik ve mimarlık uygulamalarının sadece kayıt altına alınması ile ilgili kurullarla yetinilmektedir. Devlet yapıları ve kamu niteliğine haiz yapılar mesleki yeterliliğe dair uygulamalarını da genel anlamda sadece kayıta indirgemıştır. Bu kayıt şekli ticari statü ve diplomanın varlığı veya senesine dairdir. Akademik öğretim=mesleki yeterlilikle bütünleştirilmiştir.

Meslek alanındaki kuralsızlık ve denetimsizlik, yabancı sermaye ve yerli ortaklarının mesleki denetime karşı çıkışları 1970'li yıllarda başlatılmıştır. Hatta TMMOB Yasası'nın değiştirilmesi dahi gündeme gelmiş ve Senato'da belli süre bekledikten sonra düşmüştür. Kentlerin ranta alanına dönüştürülmesi süreci, mesleki denetime karşı çıkışla özdeştir. Yabancı mühendislerin akademik yeterliliği ve mesleki yeterliliğine ilişkin, Sanayi ve Ticaret Bakanı, başbakanlıkta yapılan bir toplantıda *"..benim çalıştığım mühendise TMMOB niçin karşıyor..."* diyebilmiştir. Bugün tüm altyapı hizmetleri konsorsiyumlar eliyle gerçekleştirilirken yabancı mühendis ve mimarlara verilen izin, 4817 sayılı Yasa'nın 12. maddesinde yapılan değişiklikle *"Mesleki hizmetler kapsamında çalışacak yabancılara akademik ve mesleki yeterlilik ile ilgili işlemleri tamamlanuncaya kadar, ilgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla bir yılı geçmemek üzere ön izin verilebilir"*

biçimine dönüştürülmüş ve böylece yabancı meslek mensupları kayıttan da muaf hale getirilmişlerdir.

KİK mevzuatında yapılan değişikliklerle de mühendis ve mimarlar lehine olan hükümler ayıklanmış, anahtar teknik personel koşulu kaldırılmış, mühendis ve mimarlar yönünden kendi meslek odalarına değil ticaret ya da sanayi odalarına üyelikleri ihale makamı tarafından talep edilir hale getirilmiştir.

5746 sayılı “Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanunla ise -referans olarak gösterilen Frascati Kılavuzu’na dahi aykırı olarak- mühendislik kavramı teknisyen tanımı içinde zikredilmiştir.

636 ve 644 sayılı KHK’lerle mühendis ve mimarların yeterliliği, denetimi ve kayıtlarını tutmak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na devredilmiştir.

YÖK ise, kendisi 1980 darbesinin ürünü olmasına karşın, 28 Şubat rövanşına soyunmuştur. Katsayı problemini aşmak için önce teknik eğitim fakültelerini kapatmış yerine teknoloji fakülteleri kurulması yönünde siyasal iktidara başvurmuştur. Rövanşist duyguların ürünü olan teknoloji fakültelerinin mezunlarının ne unvan alacağı ise kurulduktan 4 yıl sonra karara bağlanmıştır. Bologna sürecine dayandırılarak, uluslararası tanınırlık için teknoloji yetiştirme amaçlandığı söylenmekle birlikte sonuçta mühendis unvanı verileceği 24.07.2013 tarihli Yükseköğretim Yürütme Kurulu toplantısında karara bağlanmıştır.

YÖK bununla da yetinmemiş, teknik eğitim fakültesi mezunu teknik öğretmenleri de mühendis yapmaya karar vermiştir. Sayıları 100 binleri bulan teknik öğretmenler soru tipleri ilan edilerek sınava tabi tutulmuştur. Sınava 38.964 aday katılmış, 16.916 aday sınavda başarılı olmuş, 2.791 kişi için kontenjan ayrılmıştır. Sınavı başarıyla geçenler bir yıllık tamamlama eğitimi aldıktan sonra mühendis camiasına katılacaklardır.

YÖK nezdinde 28 Şubat mağdurları bir türlü bitmemekte olup, bu sefer de denklik yönetmeliğine göre yabancı ülkede okuyup, denklik sınavına girmek zorunda olanlara da denklik belgesi düzenlenmeye başlanmıştır. YÖK kendine sunulan yabancı ülke diplomalarını da incelemiyor olmalı ki, sahte diplomalara dahi denklik belgesi düzenleyebilmektedir.

Plansız, programsız, alt yapısız, hocasız açılan mühendislik ve mimarlık fakültelerinin eğitim kalitesini tartışmaya dahi gerek yoktur.

Teknoloji fakültelerinden mezun olacaklar, teknik öğretmenlerden mühendisler camiasına katılacaklar ve diğer mühendislik ve mimarlık fakültelerinden mezun olacaklarla sayıları bir milyonun üzerinde olacak

mühendis ve mimarlar ülke içinde ve uluslararası hizmet ticaretinin neresinde olacaktır? Akademik yeterliliği alt düzeylerde seyreden eğitimin yanında mesleki denetimden kaçırılan bu meslek mensupları tamamen sahipsiz bırakılmaktadır.

Artık ülkemizde, ne akademik yeterlilik ne de mesleki yeterlilik kriteri bulunmaktadır. Bilinçli olarak itibarsızlaştırılarak gerek ülke topraklarında gerekse dünya ölçeğinde ara eleman niteliğine büründürülen meslek mensuplarının Türkiye sınırları dışında hizmet sunumu neredeyse imkansız hale gelmiştir. Kendi ülkemizde ise yurt dışında uzaktan eğitim alanlar, yüksekokul mezunları mühendis konumuna yükseltilmiş olup, mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı meslekleri yok edilmiştir. Bu yaratılan kaotik ortamda gerek kamu yararının gerekse meslek yararının düşünülmediği açıktır.

9- MESLEKİ DENETİM UYGULAMASININ YASAKLANMASI KARŞISINDA DOĞACAK KAMU ZARARLARI NELERDİR? KİMLERİN HAKKI İHLAL EDİLMEKTEDİR?

Bir insan hakkı olan sağlıklı, dengeli ve güvenli bir çevrede yaşama ve bu kapsamda barınma ihtiyacının giderilmesinin temel koşullarından birisi doğrudan yaşam alanlarımızı düzenleyen mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı mesleklerinin yetkin kişiler tarafından bilimsel ve teknik ilkelere uygun bir şekilde yapılmasıdır. TMMOB'nin Anayasal bir görevi olan, bu iki koşulun sağlanıp sağlanmadığına ilişkin denetimi içeren “mesleki denetim uygulaması” kamu yararına-kamu adına yapılan bir işlemdir.

Bu bağlamda TMMOB bağlı Odaları bir kamu hizmeti olan “mesleki denetim uygulama” süreci dışında bırakıldığında kamu sağlığı ve güvenliği tehlikeye atılmış olacaktır. Ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili, neredeyse topraklarının tamamının deprem kuşağında olması mesleki denetim uygulamasının hayati önemini ortaya koymaktadır.

Tarihsel süreçte mesleki denetim uygulamasının “sağlıksız proje üretimini engellemek”, “yapım sürecinde fenni mesuliyet mekanizmasını disipline etmek” ve “toplum yararına bir yapı üretim sürecini projelendirme aşamasından başlayarak kurgulayabilmek” amacıyla başlatıldığı da göz önüne alındığında, bu anlamda mesleki denetim uygulaması; sağlıklı, risklerden arındırılmış, güvenli toplumsal ve fiziksel çevreler yaratmak, bunu yaparken doğal ve tarihsel çevreyi korumak, toplumun doğal çevre ile sağlıklı ilişkisini sürdürülebilir kılmak, belirli bir kesiminin değil tüm toplumun esenliğini gözetmek demektir.

Mesleki denetim uygulamasında meslek odalarının süreç dışına çıkarılmasıyla kamu sağlığı, yaşam hakkı, sağlıklı ve güvenilir konutlarda barınma hakkı kurlsız ve kontrolsüz piyasa koşullarına terk edilecektir.

Mesleki denetim uygulamasının devam ettiği bugüne kadarki dönemde dahi, ülkemiz neredeyse Cumhuriyet tarihi ile paralel olan, kaçak veya imara aykırı yapılaşma, niteliği bilinmeyen yapı stokuna sahip yerleşim yerlerinin oluşmasının sonuçlarını binlerce insanımızın hayatına mal olan depremlerde, önce 1999 yılında Adapazarı ve Gölcük'te, 2011 yılında da Van'da yaşamıştır. Plansız yapılaşmayla mimarlık ve mühendislik proje süreci dışında denetimsiz olarak gerçekleşen niteliksiz yapı stokuna göz yummak ülke kaynaklarının da heba edilmesi demektir.

Mesleki denetim uygulamasından vazgeçmek sadece sağlıklı, risklerden arındırılmış yerleşim alanlarından vazgeçmek değildir, aynı zamanda güvenli toplumsal ve fiziksel çevrelerden, toplumsal gereksinimleri doğru ve gerçekçi bir biçimde saptamaktan da vazgeçmek demektir. İnsanca barınma hakkı ve deprem gerçeğinin gerektirdiği yapı denetimi, enerji, tarım, orman, su kaynakları ve kentlerin yönetimi gibi alanlarda mühendislik-mimarlık-şehir plancılığının mesleki denetim ve bilimsel-teknik kriterleri devre dışı bırakılmış olacaktır.

Mesleki denetim uygulamasından vazgeçmek mühendislik, mimarlık, şehir plancılığı mesleğinin tasfiyesi ve meslek alanlarımızın sermayenin sınırsız talanına açılması demektir.

Afet riski taşıyan yapıların tasfiye edilerek can ve mal güvenliğinin sağlanmasından, çevreye duyarlı teknik altyapısını tamamlamış, nitelikli yaşam alanlarının oluşturulmasından ve sağlıklı bir imar düzeninden vazgeçilmesi demektir.

Gelecek kuşakların da yaşam hakkının elinden alınmasıdır.

Vatandaşın yaşama hakkının elinden alınmasıdır.

Vatandaşın barınma hakkının elinden alınmasıdır.

Sağlıklı dengeli ve güvenli çevrede yaşama hakkının elinden alınmasıdır.

Mesleğini kamu yararı için icra eden mimar, mühendis ve şehir plancısının itibarsızlaştırılması, mesleğini icra etme hakkının elinden alınmasıdır.

Mesleki denetim uygulamasının kaldırılması ülkenin geleceğinden vazgeçilmesi demektir.

Mühendislik-mimarlık meslek alanının sermayeye rant alanı haline getirilmesine yönelik büyük oyunun bozulması için şimdi TMMOB ve Odalarımıza Sahip Çıkma Zamanıdır.

tmmob

TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ

